

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Memoires. Herinneringen uit de lange jaren waain ik betrokken was bij de voortdurende wereldcrisis

Drees, W.

Citation

Drees, W. (1966). Boekbespreking van: Memoires. Herinneringen uit de lange jaren waain ik betrokken was bij de voortdurende wereldcrisis. *Acta Politica*, 2: 1966/1967(1), 75-76. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449961>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449961>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

door H. Daudt en J. Stapel

Wij hebben in ons artikel in *Acta Politica* duidelijk uiteengezet, dat het rapport van het I.P.M. — dat met zoveel ophef is gepubliceerd ter gelegenheid van een congres van het Genootschap voor Reclame — voor ons aanleiding is geweest voor een eigen onderzoek naar soortgelijke problemen. Het artikel dat de heer Van Westendorp in de *Sociologische Gids* heeft geschreven ter correctie van de fouten in het oorspronkelijk rapport, is verschenen toen ons onderzoek en het verslag daarvan gereed waren.

Blijkens zijn artikel in de *Sociologische Gids* en zijn hierboven gegeven commentaar, gaat de heer Van Westendorp uit van het misverstand, dat de validiteit van zijn materiaal toeneemt, als hij ijverig gaat rekenen met gegevens die zo vaag zijn, dat zij aanvankelijk tot een geheel onjuiste interpretatie aanleiding hebben kunnen geven.

De heer Van Westendorp zegt hierover: 'Toegegeven heeft het IPM dus, dat de uitgangshypothese bij het onderzoek onvolledig was (er werd uitgegaan van uni-dimensioneel anti-parlementarisme) terwijl de betiteling van het onderzoek niet juist werd gekozen'.

Wij menen echter, dat het niet alleen om de titel van het onderzoek gaat, maar om de gehele tekst waarvan de essentie in de titel werd weergegeven.

Onze criticus heeft blijkbaar een voorkeur voor het toepassen van ingewikkelde schaaltechnieken bij het onderzoek vanwege de methodologische vooruitgang. Naar onze mening hebben de verschillende technieken hun eigen plaats in diverse fasen van een onderzoekprogramma. Onderzoek op politiek gebied heeft nog een sterk exploratief karakter en in dat geval kan veelal worden volstaan met eenvoudige indicatoren, die het voor onze criticus zo verwerpelijke 'één vraag opinie onderzoek' oplevert. Wij zijn in deze opvatting gesterkt na lezing van de beschouwingen van de heer Van Westendorp.

Tenslotte zij opgemerkt, dat het ons volstrekt onduidelijk is wat de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen te maken hebben met de wisselende uitspraken van de heer Van Westendorp over het anti-parlementarisme.

STIKKER, D. U., *Memoires*. Herinneringen uit de lange jaren waarin ik betrokken was bij de voortdurende wereldcrisis. Rotterdam enz. (Nijgh & van Ditmar), 1966. 359 p. f 29,50.

Deze herinneringen zijn een belangrijke bijdrage tot de kennis van de recente geschiedenis, in de eerste plaats van Nederland, maar ook van Europa, van het Atlantisch Verbond en daarmee van de wereldverhoudingen. Nederland was trouwens sinds de tweede wereldoorlog veel meer dan vroeger bij die verhoudingen betrokken, al dadelijk door de Indonesische kwestie.

In de memoires zien wij Stikker eerst als succesvol zakenman; dan, tijdens de oorlog, als directeur van Heinekens Bierbrouwerij genoodzaakt het Duitse leger van bier te voorzien, maar daarnaast grote risico's aanvaardend in de strijd tegen de bezetter en werkend aan de voorbereiding van de toekomst van ons land na de bevrijding. De werkgeversorganisaties waren ontbonden, na hun weigering samen te werken met het Arbeidsfront, maar met de reeds te voren ontbonden arbeidersorganisaties werkten zij ondergronds aan de oprichting van de Stichting van de Arbeid. Stikker heeft daarin — samenwerkende o.a. met Kortenhorst, De Bruyn, Kupers — naar het onlangs nog door De Bruyn gegeven getuigenis, de belangrijkste rol gespeeld. Vorm werd gegeven aan een samenwerking, die op het ogenblik veel van haar glans heeft verloren, maar die na de bevrijding van grote waarde is geweest voor de arbeidsvrede, zo noodzakelijk voor het herstel van ons geplunderde en gedeeltelijk verwoeste land, en voor sociale voorzieningen, in goed overleg tussen regering, werkgevers en werknemers.

Stikker schrijft, dat Schermerhorn in die jaren smalend zou hebben gesproken van 'het Gesticht van de Arbeid'. Dit moet een misverstand zijn. Schermerhorn zei mij, dat hij die uitdrukking nooit heeft gebruikt en in die tijd, toen ik voortdurend met hem in contact was, heb ik ze ook nooit van hem gehoord. Onlangs noemde hij de Stichting een van de weinige, in de oorlog voorbereide vernieuwingen, die, zij het verzwakt, in stand zijn gebleven.

In sommige kringen van de Nederlandse Volksbeweging, waar men betreurde dat de 'oude' vakcentrales waren herleefd en niet tot fusie gekomen, was er echter wel eens een neiging de Stichting te onderschatten en de Eenheidsvakbeweging te overschatten. Stikker stootte zich daaraan hevig. Hij zei mij indertijd, dat dit een van zijn motieven was voor de oprichting van de Partij van de Vrijheid; die, nadat Oud uit de P.v.d.A. was getreden en samenwerking zocht met de P.v.V., werd omgezet in de V.V.D.

In 1948 werd Stikker minister van Buitenlandse Zaken. Dit was aanvankelijk op verzet gestuit bij de P.v.d.A. De V.V.D. had de Indonesische kwestie gemaakt tot het hoofdpunt van haar verkiezingsactie, onder de leuzen: 'Hebt gij ook genoeg van Soekarno?' 'Het roer moet om'. De P.v.d.A., die de onderhandelingen met de republiek voortgezet wilde zien, meende, gezien het V.V.D. standpunt, dat bezwaarlijk een van de beide leiders 'lid van het Kabinet' kon worden, vooral als minister van Buitenlandse Zaken. De memoires van Stikker en de kritiek daarop van Oud in de pers, hebben nu meer licht, een merkwaardig licht, geworpen op de achtergrond van de propaganda. De leuzen waren niet afkomstig van de partijleiding, maar van de afdeling Amsterdam der partij. De secretaris van het hoofdbestuur had er echter zijn goedkeuring aan gehecht en toen meende Oud er niet meer tegenin te kunnen gaan. Stikker, die tijdens de actie niet in het land was, ergerde zich achteraf, maar zweeg. Waar het hier betrof een hoofdpunt van regeringsbeleid, veroorzaakte dit een situatie, die de formatie van 1948 zeer heeft bemoeilijkt en verlengd.

Toen Stikker tenslotte, op grond van vertrouwen in zijn persoon, werd

aanvaard als minister, bleek hij niets te maken te willen hebben met de leuzen van zijn partij. Voorzover het roer om moest, zou dat z.i. moeten zijn in de richting van meer tegemoetkomendheid.

Dit leidde in 1951, in verband met de kwestie Nieuw-Guinea, tot het bekende conflict tussen Oud (en de V.V.D.-fractie) en Stikker, met een kabinetscrisis als gevolg. Oud heeft in zijn reeds vermelde artikelen de voorstelling van Stikker over de gang van zaken gecritiseerd. Oud geeft die mogelijk wat precieser weer, maar weinigen zullen nu betwisten, dat Stikker het betere beleid voorstond.

Hij verkeerde echter in de scheve positie, dat hij inging tegen een partijstandpunt, dat de fractie verdedigde; terwijl, toen hij minister werd, in het openbaar van een andere mening niet was gebleken.

Reeds veel eerder waren er in het Kabinet ernstige moeilijkheden gerezen. De tegemoetkomende houding van Stikker tegenover de republiek, leidde tot een scherpe tegenstelling tussen hem en Sassen, de minister voor Overzeese Gebiedsdelen, die onverwacht een scherpere koers wilde varen dan te voren. Het roer om, maar in andere richting. Sassen bleef in het Kabinet alleen staan en trad af.

Stikker gewaagt van het radiotelefonisch gesprek, dat na de ontslagaanvraag van Sassen gevoerd werd tussen Beel, toen Hoge Commissaris in Indonesië, Romme en Sassen, een gesprek dat opgevangen werd door Buitenlandse Zaken en dat een poging bleek te zijn om Beel over te halen zich solidair te verklaren met Sassen en ook zijn ambt — van een geheel ander karakter dan dat van minister — neer te leggen. Dat dit gesprek wantrouwen wakte, ligt voor de hand. Stikker gaat echter naar mijn overtuiging te ver als hij op een andere plaats in zijn boek meer in het algemeen spreekt van een driemanschap Beel-Romme-Sassen. Daarvoor is Beel een te zelfstandige persoonlijkheid. Hij nam trouwens na het driehoeksgesprek niet zijn ontslag. Wel in een later stadium.

Stikker is slechts vier jaar minister van Buitenlandse Zaken geweest, maar het waren zware en belangrijke jaren en hij heeft zich onder zeer ongunstige omstandigheden, vanwege het Indonesische conflict, internationaal een goede reputatie verworven. Bij de uitvoering van het Marshallplan en de daardoor te meer noodzakelijk geworden economische samenwerking in Europa (de O.E.E.S.; organisatie voor Europese economische samenwerking) heeft hij belangrijk werk verricht. Hij heeft er daarom in zijn memoires een helder beeld van kunnen geven.

Nadat hij ons land had vertegenwoordigd als ambassadeur in Londen, waar hij o.a. de Suezcrisis meemaakte, werd hij geroepen tot post van secretaris-generaal van de N.A.V.O. Ook als minister had hij zich reeds sterk voor de N.A.V.O. geïnteresseerd, maar nu kwam hij op een plaats, waar voortdurend problemen van een wereldwijde betekenis aan de orde zijn.

Zijn beschouwingen over de organisatie van de N.A.V.O., over de verhouding Oost-West, de verhoudingen binnen West-Europa en tussen West-Europa en de Verenigde Staten, zijn, komende van iemand, die uit een centraal punt alles heeft kunnen bezien en met vrijwel alle belangrijke staatslieden en militaire leiders in aanraking is gekomen, instructief en interessant, juist nu de N.A.V.O. een crisis doormaakt. Het tekent de snelheid, waarmee wij leven, dat zich alweer heel wat heeft afgespeeld sinds dit boek werd geschreven.

Stikker is, zoals uit zijn levensverhaal spreekt, een van nature goed organisator — een goed onderhandelaar en iemand van wijde belangstelling en visie. Dat verklaart zijn merkwaardige loopbaan.

Hij is nog door vele banden met Nederland verbonden, maar woont in Italië. Aan het eind van zijn herinneringen getuigt hij nog eens van de noodzakelijkheid van eenheid en handhaving van vrijheid, vrede en rechtvaardigheid. Daartoe heeft hij zijn deel bijgedragen.

W. Drees

OUDENHOVE, G. van, *The political parties in the European parliament. The first ten years (september 1952-september 1962)*. Leyden (Sijthoff), 1965. -268 p. f 29,50. European aspects, C, 18.

Sinds de oprichting van de Europese Gemeenschappen heeft het Europese Parlement zich mogen verheugen in een ruime belangstelling van politicologen en juristen. De Gemeenschappelijke Vergadering van de E.G.K.S. was als instelling bestaande uit parlementariërs uit verschillende landen geen nieuw fenomeen, maar haar bevoegdheden, met name de mogelijkheid om een executieve tot aftreden te dwingen, gaven haar meer dan soortgelijke instellingen van oudere datum een parlementair karakter. Vooral deze bevoegdheden zijn tot nu toe onderwerp geweest van wetenschappelijke studie. Guy van Oudenhove heeft ter verkrijging van de graad van doctor in de diplomatieke wetenschappen aan de Universiteit van Gent eveneens een onderzoek ingesteld naar de aard van het Europese Parlement, waarbij hij echter niet zo zeer de vraag heeft gesteld of het Europese Parlement een parlement is, maar of het Europees is. Hij heeft daarbij de fractievorming in het parlement centraal gesteld. Voor het eerst in de geschiedenis, aldus Van Oudenhove, heeft een internationale parlementaire vergadering zich georganiseerd op basis van bovennationale politieke stromingen en niet volgens nationale scheidslijnen. In de Gemeenschappelijke Vergadering en later in het Europees Parlement hebben internationale politieke fracties de traditionele hegemonie der nationale delegaties doorbroken.

Aan de hand van ervaringen opgedaan in de periode 1952-1962 heeft Van Oudenhove de vraag willen beantwoorden of het experiment van de bovennationale fracties geslaagd is. Hij heeft daartoe onderzocht in welke mate in de debatten over de belangrijkste sociale, economische en financiële problemen fractie-standpunten werden geformuleerd in plaats van nationale of individuele standpunt-bepalingen. Zijn conclusie is dat de socialistische fractie de grootste coherentie vertoont, waar tegenover de liberalen slechts bij uitzondering blijk geven van eensgezindheid. Bij de Christen-democraten valt een groeiende samenhang waar te nemen, die echter het peil van de socialistische samenwerking nog niet bereikt heeft. Gezien de aard van de nationale partijen die in de drie fracties vertegenwoordigd zijn, kan dit resultaat nauwelijks verwondering wekken. Evenmin opzienbarend is de conclusie dat de socialisten geporteerd zijn voor sociale en economische ordening door een krachtig centraal orgaan, terwijl de liberalen de lof blijven bezigen van de individuele vrijheid.

Interessant is Van Oudenhoves beschouwing over de ontwikkeling van de politieke tegenstellingen tussen de fracties. In de Gemeenschappelijke Vergadering verzetten de socialisten zich vaak tegen het beleid van de Hoge Autoriteit, dat door Christen-democraten en liberalen verdedigd werd. In het Europese Parlement valt een veel grotere mate van eensgezindheid tussen de drie fracties te constateren, waarbij ook de socialisten zich doorgaans achter de executieven scharen. Voor deze ontwikkeling worden drie redenen gegeven: 1. om ondanks zijn beperkte bevoegdheden indruk te maken op de executieven moet het parlement eensgezind optreden; 2. de parlementsleden zijn geen verantwoording schuldig aan een Europees electoraat; 3. in dit stadium van ontwikkeling van de Gemeenschap moet de nadruk liggen op wat verenigt, niet op wat scheidt. Hoewel men deze argumenten kan aanvoeren ter verklaring van de houding van de fracties in het Europese Parlement maken zij niet duidelijk waarom er in de eerste jaren van de Gemeenschappelijke Vergadering een veel grotere tegenstelling tussen de fracties bestond. Ook toen had het parlement slechts beperkte bevoegdheden en werden de leden niet rechtstreeks gekozen, terwijl de integratie nog minder ver gevorderd was dan na de oprichting van de E.E.G. en Euratom.